

УДК 929:32.019.5

І. С. Левчук

ПЕРСОНІФІКАЦІЯ ЛІДЕРСТВА: ЖИТТЄВІ ДОЛІ Й ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЛІДЕРІВ УКРАЇНСЬКИХ, ПОЛЬСЬКИХ ТА ЄВРЕЙСЬКИХ ЖІНОЧИХ РУХІВ У ДРУГІЙ РЕЧІ ПОСПОЛІТІЙ

У статті досліджено головні аспекти життя та діяльності лідерів українського, польського та єврейського жіночих рухів, їхні досягнення на політичній та громадській платформі. Здійснено компаративний аналіз методів їхньої роботи, як в міжвоєнній Польщі, так і поза її межами. Проаналізовано роботу Мілени Рудницької в Союзі Українок, Михайлини Мосціцької в товаристві Громадського об'єднання працюючих жінок, Рози Мельцерової в Жіночій міжнародній сіоністській організації. Визначено основні пріоритети у діяльності жіночих організацій, каталізатори їхньої громадсько-політичної активності.

Ключові слова: Друга Річ Посполита, лідер, жіночі організації, Сейм, сіонізм.

Досліджуючи історію жіночого руху у міжвоєнній Польщі, аналізуючи діяльність українських, польських та єврейських жіночих організацій неможливо легковажити життєвими шляхами їхніх лідерів. Адже досить часто організований рух певних соціальних груп є результатом дій харизматичного лідера чи лідерів. Подекуди їхні життєві перипетії – особисті поразки й перемоги, переживання й страждання – є опосередкованими каталізаторами їхньої громадсько-політичної активності, такими, які в той чи інший спосіб відображаються в ідеології та практиці тих прибічників, яких вони очолюють.

Для нашого дослідження ми обрали одних з найяскравіших представниць жіночих організацій, що діяли у 1918–1939 рр. в Польщі: Мілена Рудницька – з 1928 р. голова Союзу Українок, депутат польського сейму (1928–1935 рр.); Михайлина Мосціцька – протекторка “Громадського об'єднання працюючих жінок” (Związek Pracy Obywatelskiej Kobiet – ZPOK), активна громадська діячка та дружина польського президента Ігнація Мосціцького; Роза Померанц-Мельцерова – ініціатор постання у Львові “Жіночої міжнародної сіоністської організації” Womens International Zionist Organization (WIZO) та “Кола єврейських жінок” (Kola Kobiet Żydowskich – KKZ), єдина представниця єврейок у польському сеймі (1922–1927 рр.).

Значних успіхів у вивченні діяльності польських жіночих організацій досягнули вчені Республіки Польща. Діяльність жіночих організацій представниць титульної нації Другої Речі Посполитої стала предметом особливого зацікавлення сучасників з часу їх інституціоналізації (напр., дослідження Ю. Холодецького [1]). Вивченню діяльності лідерів польського жіночого руху присвячені публікації Даріуша Балішевського [2], Каміла Яницького [3], Маріоли Кондрацької [4] та ін.

На сьогодні вітчизняна історична наука не зосереджує особливої уваги на розвитку польського та єврейського жіночого рухів у Другій Речі Посполитій. Відтак не стали предметом наукового вивчення й життєписи їх лідерів. Чи не винятковими в цьому контексті є розвідки О. Козерода [5] та Я. Хонігсмана, які розкрили історію різних єврейських організацій (серед них і жіночих), що в різні роки діяли на українських землях [6].

Інший статус-кво спостерігаємо в Польщі. З-поміж робіт, котрі присвячені розкриттю долі лідерів єврейського жіноцтва, – праці Катерини Червоногори [7], Йоанни Лісек [8], Марії Антосік-Пела [9]. Цінними для нашого дослідження є публікації Анни Ландау-Чайки [10], яка в контексті історії польських євреїв описує буденне життя єврейського жіноцтва.

Основи вивчення українського фемінізму заклала вітчизняна дослідниця М. Богачевська [11]. Продовжили розробку цієї проблеми О. Маланчук-Рибак [12], М. Дядюк [13], Б. Савчук [14]. Варто відзначити спільну роботу М. Богачевської-Хомяк та М. Дядюк, завдяки зусиллям яких світ побачив збірник документів і матеріалів про життя, суспільно-політичну діяльність і публіцистичну творчість Мілени Рудницької [15].

Цього, ясна річ, недостатньо. Адже в той час, коли вчені Республіки Польща плекають та шанують історичну пам'ять про лідерів польського жіноцтва, реалії в Україні, на наш погляд, засвідчують інше. Свідченням цього є часті рейтинги найвідоміших українок, серед яких: княгиня Ольга, королева Анна Ярославівна, Роксолана, Л. Українка. Провідників українського жіночого руху, таких як Н. Кобринська, С. Русова, М. Рудницька, І. Блажкевич, О. Кисілевська та багато інших взагалі не згадано. Лише вузьке коло істориків займаються популяризацією жіночого руху українок в міжвоєнний період. Можливо, з часом в шкільних та університетських підручниках України з'явиться інформація про тих жінок, котрі в складних політичних та економічних умовах зуміли зорганізуватися задля боротьби за свої права, за власну державність.

З огляду на те, що робота лідерів жіночих організацій Другої Речі Посполитої вивчена недостатньо, завдання, які намагаємося розв'язати в даній статті, такі: визначення характерних особливостей особистостей, яким вдалося мобілізувати до політичної, соціально-економічної та культурницької роботи жіноцтво в Другій Речі Посполитій, здійснення порівняння основних аспектів їхньої роботи.

Завдяки особливим рисам характеру та вихованню, ідеологи та лідери жіночого руху спромоглися майже цілком підкорити свою індивідуальність національним та феміністичним потребам часу. Звертаючи увагу на такі постаті, німецький письменник Г. Гессе стверджував: коли йдеться про героя свого часу, то цікавість до особистості, імені, обличчя, жести є природною й здається нам виправданою [16, с. 27].

Сучасний польський історик Аніта Цалек визначає біографію як запис життя людини, невеликий сегмент мозаїки історії міста, краю, народу [17, s.21]. Таким чином, досліджуючи життя окремої особи ми маємо змогу з'ясувати одночасно частину історії певного народу чи країни.

Вивчення діяльності конкретної історичної особи розпочинається з її дитячих років, адже дитинство є відправною точкою формування індивіда. Рудницька та Мельцера народилися в Галичині в сім'ях інтелігенції: Мілена у 1892 р. в Зборові, Роза – у Тернополі в 1880 р. Сім'я Рози Померанц (її прізвище до заміжжя) була юдейською й заможною. В більшості таких сімей діти здобували хорошу освіту, зберігаючи традиції роду і вивчали мову їдиш [11, s. 3]. Батько Емануель та матір Беттіна забезпечили шкільну освіту доньці у Тернополі, університетське навчання вона проходила у Відні та Парижі, студіюючи музичне мистецтво та іноземні мови; навчалась Мельцера також у консерваторії в Лїпську та Берліні [18, с. 3].

Родина Мілени була менш заможною. Батько Іван працював нотаріусом, матір Іда (юдейка за походженням) присвятила себе вихованню п'ятерох дітей. Закінчивши класичну гімназію у Львові, Мілена поступає на філософський факультет Львівського університету. Здобувши диплом учителя філософії та математики, продовжила навчання у Відні, де захистила дисертацію "Математичні основи естетики Ренесансу" та отримала звання доктора філософії [15, с. 18]. Обидві родини відзначалися глибокою духовністю та моральністю, що позначилося на особистостях майбутніх громадських та політичних діячок. Оскільки з дитинства Роза була свідком шани та поваги до традицій юдаїзму, то і в своєму майбутньому на перше місце ставила відстоювання національних питань євреїв у Польщі.

Батько Мілени був давнього українського роду, належав до українфільського табору і з дитинства прищепив доньці любов до рідної землі. Сама Рудницька пояснювала це тим, що з батьком у неї був невидимий духовний зв'язок. У спогадах вона писала: "Татко – це був найвищий авторитет і водночас найдорожча, зворушливо рідна істота..." [15, с. 65]. Коли Мілені було 15, батька не стало. Ця втрата супроводжувала її впродовж усього життя. У записах за 1956 р., коли вона перебувала у Нью-Йорку, Рудницька писала: "Почуття сирітства залишилося на все дальше життя. 50 років, що оце минають від його смерти, не загоїли рани" [15, с. 65].

Михайлина Мосціцька (до заміжжя – Чижевська) народилася 1871 р. в незаможній родині. Її батько Олександр Чижевський був дрібним урядовцем [2]. Михайлина закінчила гімназію у Плоцьку здобувши професію педагога, а 1892 р. стала другою дружиною свого кузена (син брата її матері) Ігнація Мосціцького.

Будучи вченим-хіміком останній працював над створенням вибухівки для революційно налаштованих поляків, головним прагненням яких було скинення російського ярма з польського народу. В 1890-х роках Михайлина підтримувала конспіративну діяльність свого чоловіка, але в 1892 р., через загрозу викриття, сім'я Мосціцьких змушена емігрувати спочатку до Лондона, а потім у Швейцарію [3, s. 86]. Проживши нелегких 20 років в еміграції, їм вдається у 1912 р. повернутися до Львова разом з п'ятьма дітьми.

Саме у Львові Михайлина розпочинає боротьбу за рівноправ'я статей, входячи до Організації за рівноправ'я жінок і Кола пань, а 1915 р. стає віце-головою Ліги польських жінок (голова 1920-1924 рр.) [19, s. 1]. У 1918 р. Мосціцька, її сини та донька стають безпосередніми учасниками боїв за Львів [20, s. 16]. З 1926 р. Михайлина здобуває статус першої леді Польщі.

Сімейне життя Рудницької та Мельцерової складалося дещо інакше, ніж М. Мосціцької. 1919 р. Мілена одружилась з адвокатом та журналістом Павлом Лисяком. Їхнє подружнє життя завершилось розлученням, яке ініціював чоловік. М. Рудницька самостійно виховувала сина Івана Лисяка-Рудницького та всеціло присвятила себе громадській діяльності. Мілена більше не одружувалась. Рудницька вирішувала складні життєві ситуації самостійно, довівши здатність освіченої, фахово вишколеної жінки самостійно розв'язувати їх.

Що ж до Рози, то вона 1906 р. одружилась з юридичним радником Ісааком Мельцером. Їхній шлюб був бездітний. Ймовірно, це зміцнило стосунки в сім'ї: сучасники говорили про Ісаака як про вірного товариша дружини в праці та в житті загалом [20, s. 2].

Вивченню біографії лідерів жіночих рухів не можна оминати увагою їхньої кореспонденції та публікацій. Адже лист виступає носієм біографічної інформації, дає можливість краще уявити особистість автора, його цінності і світогляд. Водночас лист набирає ваги історичного документу [17, s. 192].

Епістолярна спадщина М. Рудницької представлена кількома групами: міжнародна діяльність; жіночий рух; приватні листи. Міжнародна група стосується внесення українського питання для розгляду на засіданнях Ліги Націй, Ради Союзу Народів. Вони засвідчують всю масштабність українського жіночого руху під патронатом Мілени Рудницької. Основні теми, які в них підіймалися стосувалися національних утисків зі сторони Польщі, акції пацифікації, голодомору та ін. [12, с. 130]. Так, напр., лист Мілени від 12 травня 1922 р. до Міжнародної Жіночої Ради (МЖР) з нагоди з'їзду в Гаазі містить дані про соціально-економічне, політичне становище українців під владою Польщі, їх культурне життя [15, с. 551]. Одночасно майбутня голова С.У. розкриває основні перешкоди зі сторони польської влади з якими бореться українське організаційне жіноцтво. Рудницька просить МЖР присилати С.У. всі звіти, бюлетені, інструкції, жіночі публікації задля підтримки зв'язку з міжнародним жіноцтвом. Вартісність такого типу листів є винятковою, адже дозволяє ознайомитися з цілим рядом історичних подій того часу, описаних очевидцем, хоча із присутнім суб'єктивізмом.

Завдяки міжнародній кореспонденції Рудницька відстоювала не лише жіноче питання, вона робила дещо більше – не дозволяла міжнародній спільноті забути про українське питання, що полягало у праві українців на власну державність, а не статус національної меншини. Листи, що стосувалися жіночих питань здебільшого адресовані філіям та відділам С. У. в яких подавалася звітна інформація про діяльність Рудницької за кордоном, інструкції про ведення роботи товариства тощо [13, с. 268]. З особистого листування Мілени дізнаємось про її дружні стосунки з митрополитом Андреем Шептицьким та журналістом і громадським діячем Осипом Назаруком.

Публікації Рудницької у періодичних виданнях С.У. “Жіноча Доля”, “Громадянка”, “Жінка” у газеті “Діло” та ін. стосуються ролі та завдання жіночого руху, не лише теоретичної рівності прав чоловіків та жінок, а й її практичної реалізації. Рівноправність стає передумовою, яка дозволяє жінці приступити до ряду важливих громадських завдань. Однією з провідних ідей у статтях Мілени є національна. Так, у промові, виголошеній на відкритті Українського Жіночого Конгресу 23 червня 1934 р. у Станиславові, який відзначив 50-ліття діяльності С.У., Рудницька наголосила: “Зібралися українські жінки у свідомій співвідповідальності за українську дійсність, як свідомі співтворці української майбутності” [14, с. 186].

При аналізі епістолярної спадщини М. Рудницької з’ясовуються не лише її феміністичні та політичні погляди, а й поміж рядків читаються її людські чесноти: вихованість, толерантність, стриманість, неконфліктність, духовність. Для неї головним показником були не високи посади чи статус у суспільстві, а вищі цінності. Так, перебуваючи в Римі, вона мала змогу поспілкуватися з Б. Муссоліні, в результаті чого стримано висловились про не досить позитивне враження від розмови.

Емоційна та амбітна Мілена Рудницька відчула приниження 1918 р., коли, виявивши бажання допомогти українцям у боротьбі з поляками за Львів, виявилась непотрібною. А потім, потрапивши у польській полон, зрозуміла, що не зможе бездіяльно спостерігати, а відтак влилася у суспільно-політичне життя українців міжвоєнної Польщі. Двічі вона ставала депутатом сейму (обиралася від Українського національно-демократичного об’єднання), де виступала проти закриття українських шкіл та введення утравістичної системи навчання. А в 1935 р. відмовилась приймати участь у виборах від УНДО, оскільки воно пішло на порозуміння з польським урядом (т. зв. нормалізація).

Впродовж 1928–1934 рр. М. Рудницька була делегатом від західних українців до Ліги Націй у Женеві. А коли у 1938 р. польська влада заборонила діяльність С.У., вона ініціювала створення тотожної організації – Дружина Княгині Ольги (ДКО) [11, с. 56].

В часи окупації Польщі та західноукраїнських земель радянською владою Рудницька до 1945 р. перебуває у Кракові, а потім емігрує до Женеви, де була директором Українського допомогового комітету (1945–1950 рр.), пізніше – співробітником радіостанції “Свобода” в Нью-Йорку (1950–1958 рр.). Померла М. Рудницька у Мюнхені 1976 р. Вона була автором ряду публіцистичних творів на тему становища українського народу та жіноцтва: “Українська дійсність та завдання жінки”, “Двадцять років польської самоволі в Західній Україні”, “Західна Україна під більшовиками”, “Дон Боско. Людина, педагог, святий”, а її остання праця “Невидимі стигмати” присвячена особистості Йосифа Сліпого – предстоятеля Української греко-католицької церкви, політичного в’язня радянського тоталітарного режиму.

Особливу роль у мобілізації єврейського жіноцтва справила діяльність Рози Померанц-Мельцерової. Її, у порівнянні з М. Рудницькою, було навіть складніше реалізувати свою мету: давалася взнаки традиційності єврейського соціуму, мінімізація ролі жінки у політичних та громадських справах [10, с. 47].

Роза Мельцєрова працювала у двох напрямках: феміністичному та сіоністському. Вона виявляла свою активність головню у Львові, де 1906 р. заклала перші підвалини до створення “Кола Єврейських Жінок” [9]. Роза бере участь в Сіоністських з’їздах, співпрацює з Комітетом опіки над сиротами. У 1915 р. Р. Мельцєрова проводить масштабну акцію допомоги постраждалим внаслідок війни та погромів євреям. Але цього, на її думку, недостатньо і вона спільно з пані Ротфельдовою 1919 р. вирушає за кордон у пошуках допомоги. Побувавши у Швейцарії, Франції, Англії та Голландії, їм вдається зібрати достатню суму на створення будинку для сиріт Львові та притулку для дівчат у Станиславові [20, с. 3]. У 1925 р., в результаті здобуття підтримки США, Р. Мельцєровій вдається отримати кошти на створення закладу для глухих та сліпих єврейських дітей.

В 1922 р. Роза обирається послом до Сейму Другої Речі Посполитої. Її діяльність у цей період визначається роботою в Комітеті з питань соціального забезпечення [4]. З її ініціативи створено заклад у Боянові (Познань) для дітей з обмеженими фізичними можливостями. Такий же заклад, за підтримки єврейської інтелігенції, створено у Варшаві. Вона була лідером Сіоністської організації Східної Галичини і промоутером декількох організацій соціального напрямку (найвідоміша з-поміж них – “Юдита”) [6, с. 45].

1909 р. завдяки зусиллям Р. Мельцєрової у Львові постає філія “WIZO”. Як представниця політичного істеблішменту євреїв у Польщі (депутат сейму 1922–1927 рр.), вона репрезентує їх на міжнародних конференціях, присвячених проблемам національних меншин, представляє єврейське жіноцтво Польщі на з’їздах, конференціях, міжнародних конгресах у Лондоні, Відні, Берліні.

Аналізуючи діяльність Рози Мельцєрової та Мілени Рудницької чітко окреслюється паралель в їхній роботі. Вони представляли дві найбільші національні меншини Польщі, які зазнавали титульної нації, які жили плі-о-пліч і мали спільні інтереси (здобуття власної державності) та сповідували схожі методи боротьби (культурницький, політичний). Як і Рудницька, Мельцєрова була автором ряду публікацій серед яких: “Важливість жінки у національному єврейському житті”; “В краю муки”; роман “Хозар цар”. Її драма “Матір” була поставлена у Львові та мала широку популярність.

Представник Сіоністської партії, посол Еміль Зомерштейн позитивно відносився до участі у політичному житті жінок [5, с. 18]. У своїх спогадах про Розу Мельцєрову він пише: “Неможна її забути! Вона була перша жінка, яка відкрила ворота польського парламенту... поєднувала в собі великий жар ідеалізму, глибоку вченість, високий рівень інтелекту в тандемі зі сталевою волею, всі свої думки та прагнення прикувала до порятунку інших” [18, с. 31]. Ще один сучасник Мельцєрової доктор Макс Шафф пише, що коли хтось забажає написати історію соціальної опіки над єврейським населенням міжвоєнного Львова, то беззаперечно на перше місце має поставити ім’я Рози Мельцєрової [18, с. 52].

У 1925 р. подружжя Померанц-Мельцєрових відправилось у подорож до Палестини, після чого у них з’явилась ідея переїзду на постійне місце проживання в Єрец-Ізраель. Але, на жаль, цим планам не

судилось реалізуватись: через деякий час важко захворів Ісаак, а у 1933 р. він помер. Смерть чоловіка підкосила Мельцерову. У спогадах про той період, її знайомий Леон Вейнсток пише: "... по смерті чоловіка Мельцєрова роздала всі свої статки убогим, лишившись без гроша. Вона була зламана, хвора, душевно розбита, апатична до всього" [18, s. 55]. Про своє спілкування з Розою, Леон згадує: їй завжди була властива самопожертва, а всі свої зусилля вона покладала на служіння задля добробуту єврейського люду, відстоювала його права, завжди критично ставилася до асиміляційних процесів в єврейському середовищі. "...Мельцєрова була сильна. Її сила була рідкісного ґатунку: вона ґрунтувалася на її доброті" [18, s. 56]. Ці слова Вейнстока якнайкраще характеризують особистість Рози Померанц-Мельцєрової, яка все життя прагла змінити життя свого народу на краще. Не чужими їй були і феміністичні ідеї. Так, у статті "Контроль над народжуваністю" опублікованій у газеті "Ewa" за 1928 р., вона відстоює право кожної жінки вирішувати питання народження дитини [7]. Такої ж думки дотримувалася і Мілена Рудницька.

На відміну від Рудницької, вона не змогла пережити втрату чоловіка і через рік після його смерті у 1934 р. її не стало, а "Kolo Kobiet Zydowskich" очолила Діна Карлова, котра створила притулок для дітей-сиріт імені Мельцєрової, в якому виховання дітей проходило виключно в традиціях єврейської релігії [21, арк. 41].

Як "перша леді", Михайлина Мосціцька у своїй роботі виступала ініціатором проведення громадських заходів, що стосувалися боротьби з торгівлею жінками, створювала центри по догляду за дітьми. Коли у 1927 р. повинь затопила територію Малополющі, Михайлина ініціює організацію Центрального Комітету соціальної підтримки жертв повені. Було зібрано близько 5 мільйонів злотих, що повністю покрили втрати [22, s. 3].

Про громадську діяльність першої дами дізнаємося зі спогадів Антоніни Шубарської, матір якої була учасницею жіночих організацій у Польщі: "пам'ятаю як оповідала мені мама Теофіла про пані Михайлину, головною метою своєї діяльності поміж польської молоді, вона вважала прищеплення любові до Батьківщини. У Львові ініціювала створення опікунських товариств для дітей-сиріт та убогих, проводила фінансову допомогу інвалідам Першої світової війни" [2]. Щоденні турботи дружини президента розпочиналися з перегляду пошти у своєму секретаріаті, прийомі делегацій товариств та організацій. Час від часу вона влаштовувала звані обіди для іноземних дипломатів. Завдяки знанню іноземних мов, тактовності та комунікативності "перша леді" здобула широку популярність [3, s. 90]. Її людські якості тотожні вище описаним нами діячок українського та єврейського жіночих рухів; вона також цінувала духовність та моральність у людях, зневажала зарозумілість, була байдужою до титулів та статків. Після того, як Мосціцький став президентом Польщі, вона стала дещо байдужою до політики. Але так було не завжди: входячи до керівного складу Комітету громадянської праці жінок, створеного у 1912 р. Марією Дуленбянкою, яка стояла біля витоків польського фемінізму, Мосціцька самовіддано боролася за рівні політичні права чоловіків та жінок [23, s. 8]. В 1922 р. обурена дискримінацією жінок у час виборчої кампанії прийняла участь у виборах до сейму та сенату від львівського округу.

Сімейне життя першої леді Польщі було складним. У 1927 р. захворів на тиф і помер син Францішек, а через два роки потому чоловік її доньки загинув у залізничній катастрофі. Страждаючи від хвороби серця, здоров'я Мосціцької після втрати сина та зятя погіршилося і 18 серпня 1932 р. у Варшаві вона померла. У некролозі поданому в газеті "Zycie lowickie" Мосціцьку називають зразковою матір'ю та громадянкою, а вся Польща з її втратою 18 серпня відчула гіркоту сирітства [19, s. 1]. Дізнавшись про трагедію Йозеф Пільсудський перервав свій відпочинок аби мати змогу попрощатися з померлою, з якою у них були дружні взаємини, а також щоб підтримати Ігнація Мосціцького. Але "осиротілий пан президент" зумів сам подбати про себе і через рік по смерті Михайлини, втретє одружився з молодшою від себе на 29 років дружиною свого ад'ютанта Марією Добжанською [24].

В пам'ять про пані Михайлину у 1933 р. було видано за сприяння голови ЗПОК Зоф'ї Морачевської книгу-споминів, з-поміж яких виразно постає образ першої леді, як щирої патріотки, борця за незалежність, феміністки, мудрої і доброї жінки та матері. У своїх спогадах Марія Яворська – активна діячка ЗПОК характеризує Михайлину як глибоку і консеквентну феміністку, захисницю справ жіночих, яка відкрила їм двері до світу політики [25, s. 39]. Доктор Зоф'я Гарліцька пише: "...ніщо людське їй не було чуже, а на боротьбу з раком Михайлина Мосціцька надавала все необхідне, чого потребувала делегація Кола пань при польському Комітеті боротьби з раком" [25, s. 42]. Пані Мосціцька вдало поєднувала обов'язки першої леді, матері та громадської діячки, цікавилася питаннями створення жіночої поліції, формування військових жіночих загонів, підтримувала розвиток культури.

Отже, спільним у долях жінок, котрі стали об'єктом вивчення у даній розвідці, є їхня провідна роль у політичних рухах різних соціальних груп. Як патріотки, котрі виступали на захист інтересів "своїх", вони суттєво посприяли інституціоналізації українських, польських та єврейських жіночих організацій.

Мілену Рудницьку, Розу Мельцєрову та Михайлину Мосціцьку єднають спільні риси характеру: чесність, саможертвність, миролюбність, гордість та цілеспрямованість. Останні, на відміну від М. Рудницької, впродовж своєї громадсько-політичної діяльності відчували підтримку не лише однодумців, а й своїх чоловіків. Тим часом розірвавши шлюб, Мілена Рудницька навчилася діяти самостійно, що й стало одним із каталізаторів твердості її характеру.

Враховуючи статус націй (титульна нація – національні меншини) маємо підстави стверджувати, що найбільш сприятливі умови для здійснення лідерства й реалізації сповідуваних завдань мала Михайлина Мосціцька. Цьому сприяв і її статус першої леді.

Тим часом Розу Мельцєрову та Мілену Рудницьку поєднує те, що обидві вони були членами національних зборів, що забезпечило їм можливість виносити на розгляд сейму важливі для українців та євреїв питання соціально-економічного та політичного характеру.

Різні статуси поляків, українців і євреїв у Другій Речі Посполитій зумовили розбіжності пріоритетів у діяльності жіноцтва. Тим часом як польки прагнули зміцнення й розвою своєї молоді національної держави, Мілена Рудницька й Роза Мельцерова трактували завданням-максимум українців та євреїв відповідно здобуття ними політичного суверенітету. Саме в незалежних національних державах вони мріяли забезпечити рівність статей у різних сферах суспільного життя. Такі цінності засвідчують, що лідери жіночих рухів у міжвоєнній Польщі трактували першочерговими завданнями не тільки ліквідацію гендерної нерівності, але й здобуття "своїми" національних держав. При цьому останнє завдання нерідко для жіноцтва було пріоритетним.

Джерела та література

1. Chołodecki J. Kobieta polska w obronie ojczyzny / J. Chołodecki. – Lwow, 1919. – 24 s.
2. Dariusz Baliszewski. Pożegnanie z Marią. Legendy historii. [Електронний ресурс] – Режим доступу – http://www.spala.pl/historia/maria_moscicka/
3. Janicki Kamil Pierwsze damy II Rzeczypospolitej // KamilJanicki. – Krakow, 2012. – 300 s.
4. Mariola Kondracka, Aktywność parlamentarna posłanek i senatorek Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1919–1927. [Електронний ресурс] – Режим доступу – <http://www.neriton.apnet.pl/>
5. Козерод О. Єврейські жінки України у сіоністському русі: 1921 – 1929 рр. / О. Козерод // Грані №3(77) – Д. : Дніпропетровський нац. ун-т, Центр соц.-політ. досліджень, 2011. – С. 16–21.
6. Хонигсаман Я. Благотворительность евреев Восточной Галиции / Я. Хонигсман. – К. : Інститут Юдаїки, 2002. – 86 с.
7. Kasia Czerwonogóra . "Zbudź się, Żydówko!" – Żydzi a kontrola urodzeń w międzywojennej Polsce. [Електронний ресурс] – Режим доступу – <https://prezi.com/>
8. Lisek Joanna "Jidysz – ginący język kobiet?" / Joanna Lisek . – Pismo feministyczne Zadra, №16 – 17, nr 1 – 2. – s. 3
9. Maria Antosik-Piela. Feminizm po żydowsku. [Електронний ресурс] – Режим доступу – <http://wiadomosci.onet.pl/feminizm-po-zydowsku/6uywxw>
10. Landau-Czajka A. Syn będzie Lech ... Asymilacja Żydów w Polsce międzywojennej / A. Landau-Czajka. – Warszawa: Wydawnictwo "Neriton": Instytut Historii PAN, 2006. – 474 s.
11. Богачевська-Хомяк М. Дума України – жіночого роду/ М. Богачевська-Хомяк – Київ: Воскресіння, 1993. – 110 с.
12. Маланчук-Рибак О. Порівняльна характеристика руху за емансипацію жінок в Україні і Польщі у ХІХ – першій половині ХХ ст. (історіографія та історіософія проблеми) / О. Маланчук-Рибак // Проблеми слов'язнознавства. – Вип. 50. – Львів, 1999. – С.125–138.
13. Дядюк М. Український жіночий рух у міжвоєнній Галичині: між гендерною ідентичністю та національною заангажованістю / М. Дядюк. – Львів: "Астролябія", 2011. – 368 с.
14. Савчук Б. Жіноцтво в суспільному житті Західної України (остання третина ХІХ – 1939 р.) / Б. Савчук. – Івано-Франківськ: Плай, 1998. – 273с.
15. Мілена Рудницька. Статті, листи, документи (Збірник документів і матеріалів про життя, суспільно-політичну діяльність і публіцистичну творчість Мілени Рудницької) / Упорядкування Мирослави Дядюк.– Львів, 1998. – 844 с.
16. Гессе Г. Гра в бісер / Г. Гессе. пер. з нім. Є. Поповича. – К.: Вища школа, 1983. – 349 с.
17. Calek Anita. Biografia naukowa: od koncepcji do narracji Interdyscyplinarność, teorie, metody badawcze / Anita Calek. – Kraków. – 2013. – 342 s.
18. Pamięci Róży Melcerowej. – Lwow, 1936. Nakładem Kola Kobiet Zedowskich. – 60 s.
19. Masztanowicz K. Prezydentowa Michalina Moscicka // Zycie lowickie. – 1932 r. 7 pazdziernik. – s. 1.
20. Roza Melzerowa // Chwila. – 1934r. – 20 pazdziernika. – s. 2–3.
21. Львівське воеводське управління. Суспільно-політичний відділ. Підвідділ у справах товариств. Справа про реєстрацію Єврейського товариства жінок у Львові. – 13 березня 1933 р. – 24 лютого 1939 р. – Державний архів Львівської області, ф.1, о. 53, спр. 928, с. 1 – 56.
22. Pani Prezydentowa Michlina Moscicka // Gazeta Lwowska. – 1932 r. – 20 sierpnia. – s. 3 – 5.
23. Львівська наукова бібліотека імені Василя Стефаника. Відділ рукописів. Матеріали про громадську діяльність польських жінок у ХІХ – поч. ХХ ст. 1920 –1930-і рр. – Варшава. – 52 с.
24. Niemojewska Agnieszka. Wynalazki pana Prezydenta. [Електронний ресурс] – Режим доступу – <http://www.uwazamrze.pl/>
25. Michalina Mościcka. (Pod red. przewod. Zofii Moraczewskiej). – Warszawa, 1933 – 72 s.

Levchuk I. S. The Personification of leadership: life and socio-political activities of the leaders of Ukrainian, Polish and Jewish women's organizations

The article deals with the main aspects of the life and work of the leaders of Ukrainian, Polish and Jewish women's movements, their activity in the political and social life. We have used comparative analysis of the methods of their work, as in interwar Poland and abroad. Analyzed the work in the Union of Ukrainian – Mileny Rudnytskoyi, Mykhailyny Mostsitskoyi in the Association of working women, Rosy Meltserovoyi in Women International Zionist Organization. Identified the main priorities of the women's organizations, the catalysts of their social and political activity.

Key words: the Second Polish Republic, leader, women's organizations, Sejm, zionism.

Левчук И. С. Персонификация лидерства: жизнь и общественно-политическая деятельность лидеров украинских, польских и еврейских женских движений во Второй Речи Посполитой

В статье исследованы основные аспекты жизни и деятельности лидеров украинского, польского и еврейского женских движений, их достижения в политической и на общественной платформе. Осуществлен компаративный анализ методов их работы, как в довоенной Польше, так и за ее пределами. Проанализирована работа Милены Рудницкой в Союзе украинок, Михайлины Мосцицкой в Общественном объединении работающих женщин, Розы Мельцеровой в Женской международной сионистской организации. Определены основные приоритеты в деятельности женских организаций, катализаторы их общественно-политической активности.

Ключевые слова: Вторая Речь Посполитая, лидер, женские организации, Сейм, сионизм